

*Леся Коростатевич
Інститут Славістики
Польської академії наук*

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ
(НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ А. СТАСЮКА «ЯК Я СТАВ ПИСЬМЕННИКОМ
(СПРОБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АВТОБІОГРАФІЇ)»)**

У статті проаналізовано труднощі перекладу власних назв з польської на українську, в тому числі і особливості перекладу музичних явищ. Виявлено, що складнощі перекладу пов'язані з культурними реаліями та явищами, що міцно вплетені в культуру ПНР. Обґрунтовано, що навіть в близьких культурах, таких як польська та українська, з'являються труднощі перекладу культурних явищ та власних назв. Джерельною базою слугувала повість „Як я став письменником (спроба інтелектуальної автобіографії)” Анджея Стасюка, яку переклав на українську Б. Ославський.

Ключові слова: культурні реалії, власні назви, переклад, Стасюк, проза.

*The difficulties of translating the proper names from Polish into Ukrainian, including the peculiarities of the translation of musical phenomena are analyzed in the article. It has been found that the complexity of the translation is related to cultural realities and phenomena that are firmly woven into the culture of the Polish People's Republic. It is substantiated that even in close cultures such as Polish and Ukrainian, there are difficulties in the translation of cultural phenomena and their own names. The source of the article was the novel *Jak zostałem pisarzem (próbą autobiografii intelektualnej)* of Andrzej Stasiuk which was translated into Ukrainian by B. Oslawski.*

Key words: cultural realities, proper names, translation, Stasiuk, prose.

Анджей Стасюк відіграє вагомую роль в польсько-українському культурному діалозі як автор, що активно сприяє його розвитку, і як засновник видавництва „Czarne”, яке співпрацює з українськими авторами.

Анджей Стасюк зайняв стійку позицію популярного польського автора на українському ринку, і протягом багатьох років український читач має можливість знайомитись із перекладами його текстів, зокрема – „Дев'ять” (1999 р.) (переклад виконала Наталя Чорпіта в 2001 році), „Фадо” (2006 р.) (переклад Богдани Матіяш у 2009 році), „Галицькі оповідання” (1995 р.) (переклад Тараса

Прохаська, 2014 рік), у 2017 році вийшла книга „Як я став письменником (спроба інтелектуальної автобіографії)”, видана українською в „Дискурсі”, переклад виконав Богдан Ославський. Автобіографія видана в 1998 році, в ній з легкістю та автоіронією Стасюк розповідає про бунтівну молодість в часи ПНР, дезертирство, в'язницю, участь в опозиційному русі, мандрівки Польщею, і все це з великою кількістю музики та літератури.

Переклад книги привернув нашу увагу, по-перше, бо вийшов він нещодавно, і майже через 20 років, після публікації оригіналу, а, по-друге, через

складнощі, з якими мусив зіткнутись перекладач, щоб зробити текст доступним для сприйняття українським читачем.

У автобіографії Стасюк порівнює героїв із відомими музикантами або літературними постатями, а книги, які вони читають, допомагають здогадатись про характер героїв та уявити їх, бо, окрім красномовних прізвиськ, музичних або ж літературних вподобань, читачу мало що відомо про персонажів повісті.

Рокова музика у виконанні таких гуртів як „The Rolling Stones”, „Sex Pistols” була альтернативою сірої ПНР, асоціювалась із бунтом проти системи, це був імпульс для музично свідомих поляків, що розпочалась ментальна революція із ідеалами та стереотипами, які насував комунізм та східний кордон із СРСР.

Музика також була засобом критики та формою боротьби із комуністичною системою, тоталітаризмом та відсутністю свободи. Концерти відомих зарубіжних гуртів мали вагомe значення для становлення молоді, для якої рок-музика була способом бунту проти культурних та політичних стандартів, які нав'язувала система.

Проте, щоб зрозуміти зв'язок між музикою та настроями в ПНР в той час, український читач повинен добре знати історію та постійно читати між рядками. Тому Б. Ославський додає коментар до музичних явищ, та назв гуртів, прізвиськ музичних виконавців, що пов'язані лише з польською культурою, а назви інших зарубіжних гуртів та музичних творів популярної культури в тексті перекладу подано за допомогою відповідників або збережено в оригіналі, як-от: „*A zawsze powtarzałem Krosbiemu: Krosbi, ty nie rznij z Dylana, ty rznij z Grzesiuka. Nie chciał słuchać. Grał w kółko tylko „Felka Zdankiewicza” i zaraz potem jakieś podróbki „Like a rolling stone”. [...] Pluszowy się ze*

mnie śmiał, ale zawsze lubilem Creedence Clearwater Revival. Patrzył na mnie jak na jakiegoś pastuszka. Sam po kryjomu słuchał Aerosmith. A ja, jak go nie było, puszczałem sobie Longue Lizards” (Stasiuk 1998 : 118-119). Переклад українською: „*Я завжди повторював Кросбі: Кросбі, ти не деру з Ділана, ти деру з Гжесюка. Він не хотів слухати. Знову й знову грав лише „Фелька Зданкевича”, а відразу після того якісь переробки „Like a rolling stone”. [...] Плюшевий із мене сміявся, але я завжди любив „Creedence Clearwater Revival”. Дивився на мене як на якогось пастушка. Сам він потайки слухав „Aerosmith”. А я, коли його не було, ставив собі „Longue Lizards””* (Стасюк 2017 : 117).

А от, де, на думку перекладача, читачеві потрібна буде допомога в сприйнятті тексту, він додає коментар, наприклад, до імені лідера гурту „Т. Love”: „*Puszczaliśmy to na zmianę ze starymi płytami Grzesiuka i trudno było się zdecydować, gdzie jest więcej poezji w czystym stanie. „Kobieta daje szczęścia na chwilę, a potem gryzie jak leśny wąż ” i zaraz później „srebrne kule spią w czarnych lufach”. Ani Kazik, ani Muniek nie mieli jeszcze pojęcia, co się święci. A my znowu „dziś mi się śniła wysoka góra, na nią wciągałem harmaty dwie” i zaraz „alkohol kasa jak żmija””* (Stasiuk 1998 : 118), українською: „*Ми ставили це на пару зі старими платівками Гжесюка, і тяжко було вирішити, де більше поезії в чистому вигляді. „Жінка дає щастя на мить, а потім кусає, як лісова змія” і трохи далі „срібні кулі сплять у чорних дулах”. Ні Казік, ані Мунек ще поняття не мали, до чого це. А ми знову „сьогодні мені снилась висока гора, на неї тягнув я гармати дві” і відразу „алкоголь кусає, як змія””* (Стасюк 2017 : 116-117).

Цитати з пісень, що подані вище, добре відомі кільком поколінням поляків.

Автор цитує пісню про львівського бандита Чабаку Станіслава Гжесюка¹, відомі пісні „Кнайпа злочинців”² та „Літаючий голландець” гурту „Культ”. Переплетення цитат передає зміну настроїв серед оточення Стасюка.

Проте український читач без доброї обізнаності із польською історією музики має не багато шансів відчутися те, що хотів передати автор. Без відповідних знань

культурного контексту, адресат перекладу не зрозуміє алюзій та задуму автора.

В тексті перекладач намагався бути ближчим до оригіналу, максимально використав вміння, щоб текст мав той самий ефект і для цільової аудиторії. У творах з великою кількістю культурних реалій, які не притаманні для культури-адресата, частіше натрапляємо на неперекладність, що призводить до незрозуміння читачем тексту.

Список літератури

1. Stasiuk, A., 1998, *Jak zostałem pisarzem (próbą autobiografii intelektualnej)*, Wołomin.
2. *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1–4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
3. Стасюк, А., 2017, *Як я став письменником (спроба інтелектуальної автобіографії)*, пер. Б. Ославський, Брустурів.

¹ Станіслав Гжесюк (1918-1963 рр.) – бард, письменник. Популяризував передвоєнний черняковський фольклор. В його репертуарі був вуличний фольклор Варшави з акомпануванням гітари та банджо.

² Автор слів Станіслав Сташевський, батько лідера „Культу”. Сташевський був солдатом АК, в тексті

з’являється образ бувших солдатів АК, що раптово стали непотрібними, безробітними та змушені переховуватись. Після війни вони не змогли звикнути до бездіяльності, тому залишились в підпіллі та чекали на нову війну, цього разу з комунізмом.